

Грицай Інна В'ячеславівна

*здобувач вищої освіти факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВПЛИВ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА НА ЗБРОЙНИЙ КОНФЛІКТ В УКРАЇНІ

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну призвело до зрушень на геополітичній арені, поставивши під питання актуальність чинного міжнародно-правового механізму захисту прав та свобод людини, особливо в умовах війни, а також системи запобігання та протидії військовим злочинам. Чи не вперше після Другої світової війни постало питання про перегляд всієї міжнародно-правової бази щодо запобігання та протидії війни та злочинам, що є її наслідками.

Міжнародне право залишається головним механізмом протидії злочинним діям держави-агресора, однак потребує актуалізації, зокрема, щодо практичних можливостей притягнення Російської Федерації до міжнародно-правової відповідальності. Питанням впливу міжнародного права на збройний конфлікт в Україні приділено багато уваги в напрацюваннях вітчизняних науковців, серед яких виділимо В. Давидюк, Т. Каменчук, О. Данильченко, О. Рябчинську, Л. Чулінду, П. Пацурківського та ін.

Попередження збройних конфліктів доцільно вважається одним із головних завдань міжнародного права. Після Другої світової війни посилились демократичні процеси в світі, життя людини назавжди стає найважливішою цінністю. Для протидії майбутнім збройним посяганням на здоров'я будь-якої особистості, приймалися декларації та пакти про права людини, створювався міжнародно-правовий базис для розвитку гуманітарного права [4, с. 154]. Подібні напрямки протидії військовим агресіям підтверджуються доповіддю Секретаря ООН К. Аннана: «Сьогодні, як і протягом всієї історії, збройні конфлікти продовжують наводити страх і жах людству, вимагаючи від нас прийняття невідкладних заходів, щоб запобігти, стримати і загасити їх».

Таким чином Організація Об'єднаних Націй із самого свого створення спрямовувала діяльність на протидію та запобігання збройним конфліктам [2, с. 12].

Однак великий масив міжнародно-правових норм не став перепорою для держави-агресора Російської Федерації. Наразі зафіксовано численні військові злочини в Україні, спричинені нехтуванням Росією постулатами міжнародного права. Таким чином виникає проблематика можливості впливу міжнародного права на війну в Україні. На нашу думку, вплив міжнародного права можливо розглядати або на стадії попередження військових агресій, або на стадії подолання негативних наслідків та самого факту війни. Головним фактором запобігання агресивним діям будь-якої держави є притягнення її до міжнародно-правової відповідальності за порушення правил ведення війни.

Вже сьогодні створено нормативну базу для подальшого притягнення Росії до відповідальності. Зокрема, членство Росії в міжнародних організаціях ставиться під сумнів, а Рада Європи та Парламентська асамблея взагалі виключили агресора зі свого складу. ЄСПЛ активізує роботу щодо розгляду заяв України про порушення прав людини під час збройного конфлікту, а Міжнародний кримінальний створив слідчу комісію щодо виявлення та надання оцінки злочинним діям Росії в суверенній Україні. Тільки створення дієвих гарантій безпеки, належного міжнародно-правового механізму притягнення держав-агресорів до відповідальності за військові злочини відкриває можливість реального впливу міжнародного права на збройні конфлікти.

Погоджуємось з думкою, що міжнародне право повинно відображати зростаючу взаємопов'язану глобальну економіку, яка перетворює двосторонні конфлікти на глобальні. На жаль, міжнародне право не визнає, що акт агресії може розглядатися як вчинений не лише проти держави-жертви, але й проти «міжнародного співтовариства в цілому», а треті держави мають право відповідати на таку агресію та зобов'язання «співпрацювати заради припинення» цього серйозного порушення [1].

При подоланні цієї проблематики Російська Федерація буде обмежена в прагненні до розширення власних злочинних посягань на території суверенних держав. Агресору доведеться враховувати прямо передбачену міжнародним правом можливість примусової реакції не тільки збоку потерпілої держави, а й третіх країн. Таким чином має виникнути поняття «колективної жертви» з правовою основою для застосування колективних контрзаходів.

Позитивним зрушенням в міжнародному праві вважаємо роботу Консультативної місії ЄС щодо реформи сектора цивільної безпеки в Україні (EUAM), яка надаватиме підтримку українській владі у розслідуванні та судовому переслідуванні будь-яких міжнародних злочинів, скоєних під час війни Росії проти України [3, с. 121]. Така Місія забезпечить тісне співробітництво з Міжнародним кримінальним судом та Євроюстом, а також із державами-членами, які надають безпосередню підтримку розслідуванню та судовому переслідуванню міжнародних злочинів в Україні.

Отже, реальний вплив міжнародного права на збройний конфлікт в Україні можливий за перегляду чинного міжнародного-правового базису притягнення держави-агресора до відповідальності. Залишається необхідність швидкого, незалежного та неупередженого міжнародного розслідування зафіксованих порушень прав людини, міжнародного гуманітарного права та пов'язаних з ними злочинів з метою притягнення винних до відповідальності. Міжнародні інституції повинні продовжувати боротьбу з проявами агресій до суверенних держав та активізувати зусилля для пошуку шляхів до протидії військовим злочинам.

Джерела:

1. Bargaining About War in the Shadow of International Law. 2022. URL: <https://www.justsecurity.org/80853/bargaining-about-war-in-the-shadow-of-international-law/> (дата звернення 08.11.2022).
2. Гнатовський М. М., Короткий Т. Р. Міжнародне гуманітарне право: довідник для юристів громадських приймалень. Одеса: Фенікс, 2015. 92 с.

3. Діденко Н. Г. *Порушення прав і свобод громадян у війні Росії проти України. Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в пост воєнний період в Україні*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 15-28 квітня 2022 року / ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. С. 119-123.

4. Чорний М. В. *Історичні аспекти міжнародного гуманітарного права. Російсько-українська війна: право, безпека, світ*: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 29-30 квітня 2022 року / Нац. акад. внутр. справ, 2022. 244 с.

Науковий керівник: Канєнберг-Сандул Оксана Костянтинівна к.ю.н., доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»

Колеснікова Анастасія Андріївна

*здобувач вищої освіти факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Загальна концепція міжнародного публічного права трактує термін «прав людини», як такі права, що притаманні кожній людині в силу того, що вона є людиною; це природні можливості індивіда, що забезпечують його життя, людську гідність і свободу діяльності у всіх сферах суспільного життя. Таким чином, логічним є твердження, що права людини є невід'ємними від індивіда, вони є поза територією та нацією, а також є безпосереднім об'єктом міжнародно-правового регулювання і захисту.

На національному рівні права людини в Україні закріплені та гарантовані міжнародними угодами нашої країни, а також Конституцією. Зокрема, положення статті 21 Конституції України безпосередньо визначають, що всі люди є вільними і рівними у своїй гідності та правах; права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Відповідно до приписів статті 22 Основного Закону держави, конституційні права і свободи гарантуються і не